

Miłosz GAC

Uniwersytet WSB Merito w Gdańsku

Wydział Prawa i Administracji

milosz.gac@gdansk.merito.pl

<https://orcid.org/0000-0003-3006-7866>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2025.01.01>

WPŁYW WOJNY W UKRAINIE NA POLITYKĘ BEZPIECZEŃSTWA MORSKIEGO NATO W BASENIE MORZA BAŁTYCKIEGO

ABSTRAKT: Artykuł analizuje wpływ wojny w Ukrainie na politykę bezpieczeństwa morskiego NATO w basenie Morza Bałtyckiego. Główne cele obejmują ocenę konsekwencji polityczno-militarnych konfliktu morskiego oraz identyfikację kluczowych wyzwań dla Sojuszu. Postawiona hipoteza zakłada, że wojna morska w Ukrainie znacząco wpływa na działania NATO, wymuszając wzmocnienie obecności wojskowej i opracowanie nowej strategii morskiej. Badania opierają się na analizie literatury, dokumentów oraz studium przypadku działań Floty Czarnomorskiej. Wnioski wskazują, że konflikt podkreśla konieczność inwestycji w nowoczesne technologie, w tym systemy bezzałogowe, oraz potrzebę rewizji strategii obronnej NATO. Kluczowe jest rozwinięcie zdolności do kontroli szlaków morskich i ochrony infrastruktury krytycznej, szczególnie w kontekście przystąpienia Szwecji i Finlandii do Sojuszu. Współpraca międzynarodowa i nowoczesna strategia morska są niezbędne do utrzymania stabilności w regionie.

SŁOWA KLUCZOWE: Morze Bałtyckie, Morze Czarne, Rosja, NATO, bezpieczeństwo morskie, wojna w Ukrainie

THE IMPACT OF THE WAR IN UKRAINE ON NATO'S MARITIME SECURITY POLICY IN THE BALTIC SEA BASIN

ABSTRACT: The article analyzes the impact of the war in Ukraine on NATO's maritime security policy in the Baltic Sea basin. The main objectives include assessing the political and military consequences of the naval conflict and identifying key challenges for the Alliance. The hypothesis assumes that the naval war in Ukraine significantly affects NATO's activities, forcing the strengthening of the military presence and the development of a new naval strategy. The research is based on the analysis of literature, documents and a case study of the Black Sea Fleet. The conclusions indicate that the conflict highlights the need to invest in modern technologies, including unmanned systems, and the need to revise NATO's defence strategy. It is crucial to develop the ability to control sea routes and protect critical infrastructure, especially in the context of Sweden and Finland's accession to the Alliance. International cooperation and a modern maritime strategy are essential to maintain stability in the region.

KEYWORDS: Baltic Sea, Black Sea, Russia, NATO, maritime security, war in Ukraine

WPROWADZENIE

Rosyjska inwazja na Ukrainę w lutym 2022 roku stanowiła punkt zwrotny w historii współczesnej Europy, wprowadzając kontynent w nową erę geopolitycznych napięć i wyzwań. Jest to najpoważniejszy konflikt zbrojny od czasów II wojny światowej, który naruszył międzynarodowe normy i zdestabilizował porządek euroatlantycki. Agresywne działania Rosji podważyły kluczowe traktaty międzynarodowe oraz zasadę nienaruszalności granic, stawiając pod znakiem zapytania bezpieczeństwo i stabilność Europy Środkowo-Wschodniej. Wojna w Ukrainie, choć zdominowana przez działania lądowe, posiada także istotny wymiar morski. Rosja traktuje Morze Czarne i Morze Azowskie jako swoje „wewnętrzne jeziora”, prowadząc działania hybrydowe i interpretując prawo międzynarodowe na swoją korzyść¹. Przykładem takich działań jest przejmowanie ukraińskich platform wiertniczych, budowa Mostu Krymskiego, zatrzymanie ukraińskich statków oraz blokada dostępu Ukrainy do portów w Berdiańsku i Mariupolu. W tym kontekście kluczową rolę odgrywa Flota Czarnomorska, której zadania koncentrują się na wsparciu operacji lądowych, izolacji z kierunku morskiego oraz blokadzie gospodarczej Ukrainy na Morzu Czarnym. Kontrolując ten akwen, Flota Czarnomorska umożliwia przeprowadzanie ataków raketowych na cele w głębi Ukrainy. Osiągnięcie przez Rosję celów operacyjnych przez zastosowanie blokady morskiej portów Ukrainy, zostało zakwestionowane przez stronę słabszą przy zaangażowaniu relatywnie niewielkich środków. Strona ukraińska, posiadająca ograniczone zasoby i możliwości, poprzez wykorzystanie lepszej świadomości sytuacyjnej, działań połączonych oraz kreatywności, zadała bolesne straty wizerunkowe i materialne stronie rosyjskiej. Symbolicznym sukcesem było zatopienie flagowego okrętu Floty Czarnomorskiej „Moskwy”. Ukraina skutecznie wykorzystała nowe technologie, jak drony i pociski dalekiego zasięgu, do atakowania rosyjskich celów morskich i logistycznych, w tym w okupowanym Krymie. Te operacje zmieniły dynamikę wojny morskiej na Morzu Czarnym, zmuszając Rosję do wycofania większości jej floty z Sewastopola i przeniesienia jej do wschodnich portów Morza Czarnego.

Z dotychczasowego przebiegu wojny morskiej między Rosją a Ukrainą płyną istotne lekcje i konsekwencje polityczno-militarne dla bezpieczeństwa morskiego NATO w basenie Morza Bałtyckiego. Po pierwsze, wydarzenia w Ukrainie skłoniły NATO do intensyfikacji działań mających na celu zapewnienie stabilności i bezpieczeństwa w tym regionie, a także do wzmocnienia obecności wojskowej oraz współpracy z państwami bałtyckimi. W wyniku tego zaczęto prowadzić określoną politykę morską, która dla Sojuszu i jego państw członkowskich oznacza potrzebę obecności na morzu, dyplomacji morskiej i współpracy międzynarodowej, ale także konwencjonalnego odstraszenia i odzyskiwania wysokiej klasy zdolności na, nad i pod wodą. Po drugie, z punktu widzenia militarnego kluczową potrzebą stały się inwestycje w zaawansowane technologie, utrzymanie wysokiego poziomu świadomości sytuacyjnej, wykorzystując

¹ B. Combes, *Russia's War in Ukraine: The War at Sea*, International Centre for Defence and Security, Tallinn 2022, s. 1.

systemy bezzałogowe do monitorowania i gromadzenia danych, wzmocnienie obrony wybrzeża poprzez rozwój systemów przeciwokrętowych i zdolności do wojny minowej oraz konieczność przygotowania się na działania poniżej progu wojny, takie jak zakłócenia GPS i cyberataki, co wymaga zwiększenia współpracy wywiadowczej i szybkiej reakcji państw sojuszniczych. Tak przyjęta wstępna analiza pozwoliła Autorowi na sformułowanie głównego celu artykułu, którym była analiza wpływu wojny morskiej w Ukrainie na politykę bezpieczeństwa morskigo NATO w basenie Morza Bałtyckiego, identyfikacja kluczowych wyzwań i lekcji dla Sojuszu oraz przedstawienie rekomendacji dotyczących wzmocnienia zdolności obronnych w regionie.

Przyjęcie celu artykułu umożliwiło sprecyzowanie problemu badawczego w formie pytania: Jak wojna w Ukrainie wpływa na politykę bezpieczeństwa morskigo NATO w basenie Morza Bałtyckiego i jakie są tego konsekwencje dla strategii obronnej Sojuszu? Naturalnym następstwem przyjętego problemu badawczego było sformułowanie następujących szczegółowych problemów badawczych, zawierających się w pytaniach:

1. Jakie są konsekwencje polityczno-militarne wojny morskiej w Ukrainie na bezpieczeństwo w basenie Morza Czarnego?
2. Jakie są polityczno-militarne konsekwencje wojny w Ukrainie dla bezpieczeństwa morskigo NATO w basenie Morza Bałtyckiego, oraz jakie lekcje i wyzwania wynikają z tego dla strategii obronnej Sojuszu?

Sformułowanie problemów szczegółowych umożliwiło wygenerowanie głównego celu artykułu, którym jest analiza wpływu wojny morskiej w Ukrainie na politykę bezpieczeństwa morskigo NATO w basenie Morza Bałtyckiego, identyfikacja kluczowych wyzwań i lekcji dla Sojuszu oraz przedstawienie rekomendacji dotyczących wzmocnienia zdolności obronnych w regionie. Przyjęcie głównego celu artykułu umożliwiło autorowi sprecyzowanie następującej hipotezy badawczej: Wojna morska w Ukrainie znacząco wpływa na działania NATO w basenie Morza Bałtyckiego, prowadząc do wzmocnienia obecności wojskowej Sojuszu oraz wymuszając stworzenie nowej strategii morskiej w odpowiedzi na zagrożenia ze strony Rosji.

Analizując wpływ wojny morskiej w Ukrainie na bezpieczeństwo Morza Bałtyckiego, zastosowano kilka metod badawczych. Przeprowadzono analizę treści dostępnych jawnych dokumentów oraz artykułów eksperckich związanych z tematyką bezpieczeństwa morskigo. Dokonano przeglądu i analizy literatury naukowej przedmiotu, co pozwoliło na zrozumienie szerszego kontekstu geopolitycznego oraz strategicznych działań w regionie. Dodatkowo zastosowano studium przypadku, koncentrując się na konkretnych działaniach Floty Czarnomorskiej i ich skutkach dla Ukrainy oraz dla polityki bezpieczeństwa NATO w basenie Morza Bałtyckiego. Pozwoliło to na zastosowanie analizy porównawczej, która uwzględnia różnice i podobieństwa w odpowiedziach strategicznych państw regionu. Analiza ta była wsparta badaniami jakościowymi, polegającymi na interpretacji wydarzeń i decyzji politycznych, co umożliwiło pełniejsze zrozumienie dynamicznie zmieniającej się sytuacji na Morzu Czarnym oraz na Morzu Bałtyckim.

WOJNA W UKRAINIE A BEZPIECZEŃSTWO MORZA CZARNEGO

W dniu 24 lutego 2022 r. Federacja Rosyjska rozpoczęła pełnowymiarowy konflikt zbrojny, który koncentruje się przede wszystkim na działaniach lądowych. Świadczą o tym zamiary Moskwy, skupione na celach terytorialnych, jak i cała inwazja, która została przeprowadzona drogą lądową. Mimo tego rosyjskie cele militarne mają silny wymiar morski, wynikający ze strategicznego położenia Morza Czarnego, w którego rejonie krzyżują się niezwykle ważne szlaki komunikacyjne z południa na północ i ze wschodu na zachód². Morze Czarne odgrywało i nadal odgrywa istotną rolę w kulturze oraz historii Rosji, będąc symbolem rosyjskiej floty i jej „oknem na świat”³. Dostęp do tego akwenu umożliwia rozprzestrzenianie rosyjskich wpływów w regionie Kaukazu, Bliskiego Wschodu oraz Europy Południowo-Wschodniej. Kontrola nad Morzem Czarnym pozwala Rosji na projekcję siły wobec sąsiadujących państw, takich jak Gruzja i Ukraina, a także państw należących do NATO, w tym Rumunii i Bułgarii. Istotne jest również uwzględnienie znaczącej roli tureckiej marynarki wojennej. Niemniej jednak, Rosja zrealizowała swoje zamierzenia, tworząc strefę bezpieczeństwa poprzez przejęcie kontroli nad zachodnią częścią Morza Azowskiego i północno-zachodnią częścią Morza Czarnego. Tym samym uzyskała kontrolę nad pasem terytorium Ukrainy, co umożliwia dominację nad północną i wschodnią (do granicy z Turcją) częścią Morza Czarnego. Przekłada się to na działania geopolityczne, będące częścią szerszej strategii mającej na celu przeciwdziałanie ekspansji zachodnich struktur sojuszniczych i integracyjnych, tj. NATO i UE. Kluczowym wydarzeniem dla bezpieczeństwa morskiego Rosji i jej interesów w regionie Morza Czarnego była aneksja Krymu w 2014 roku. Dzięki temu Moskwa znacząco wzmocniła swoją pozycję w regionie, w trzech głównych wymiarach – strategiczno-wojskowym, politycznym i ekonomicznym:

1. strategiczno-wojskowy:

- poprawiła sytuację strategiczną Rosji, umożliwiając kontrolę nad północną częścią Morza Czarnego;
- zmniejszyła obecność militarną NATO w regionie do poziomu akceptowanego przez rosyjskich strategów;
- umożliwiła praktyczną blokadę morską Ukrainy, w tym wybrzeża Morza Azowskiego i regionu odeskiego.

2. polityczny:

- przekształciła północno-wschodnią część Morza Czarnego w morze wewnętrzne Rosji, kontrolując wody terytorialne i morską strefę ekonomiczną;
- umożliwiła Rosji wywieranie presji polityczno-militarnej i potencjalne działania siłowe przez cieśniny Bosfor i Dardanele, wpływając na wschodnią część Morza Śródziemnego w kontekście sytuacji w Syrii.

² I. Delanoë, *Russia's Black Sea Fleet in the "Special Military Operation" in Ukraine*, Foreign Policy Research Institute, Philadelphia 2024, s. 2.

³ S. Zarychta, *Strategiczne znaczenie Morza Czarnego w kontekście bezpieczeństwa regionalnego i euroatlantyckiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2016, t. 10, nr 1, s. 57.

3. ekonomiczny:

- zapewniła alternatywną trasę morską do Syberii i Dalekiego Wschodu, co jest istotne dla utrzymania modelu zarządzania państwem⁴.

W regionie Morza Czarnego stacjonuje rosyjski związek operacyjno-strategiczny, jakim jest Flota Czarnomorska. W okresie Związku Radzieckiego była ona dużą formacją morską typu „blue-water navy”, odpowiedzialną za obszar nie tylko Morza Czarnego, ale także Morza Śródziemnego i Oceanu Indyjskiego⁵. Jej głównym zadaniem było kwestionowanie supremacji flot NATO w basenie Morza Śródziemnego, m.in. poprzez wspieranie polityczne oraz wojskowo-techniczne państw trzecich na Bliskim Wschodzie i w Afryce. Do końca 2000 roku Flota Czarnomorska nie otrzymała praktycznie żadnych nowych jednostek bojowych. Jako taktyczna flota operacyjna, bez strategicznej roli nuklearnej, nie cieszyła się ani specjalną uwagą, ani finansowaniem, które zarezerwowane było w pierwszej kolejności dla Floty Północnej oraz Floty Pacyfiku. Ponadto, wskutek podpisanej umowy rosyjsko-ukraińskiej z 1997 roku – odnowionej w kwietniu 2010 roku w Charkowie – dotyczącej dzierżawy przez Moskwę bazy morskiej w Sewastopolu i innych obiektów wojskowych na Krymie, nałożono limit na liczebność wszystkich typów rosyjskich jednostek rozmieszczonych na półwyspie. W latach 2010-2023 Flota Czarnomorska otrzymała aż 33 okręty, w tym trzy fregaty (Projekt 11356, typu *Admirał Grigorowicz*), sześć małych konwencjonalnych okrętów podwodnych (Projekt 06363) oraz sześć korwet rakietowych (Projekt 21631, Projekt 20380), wszystkie zdolne do przenoszenia pocisków manewrujących „Kalibr” dalekiego zasięgu⁶. Nowe jednostki umocniły status Floty Czarnomorskiej jako dominującej lokalnie siły morskiej, ponieważ inne floty Morza Czarnego (ukraińska, gruzińska, bułgarska i rumuńska, z wyłączeniem tureckiej marynarki) nie posiadają zdolności porównywalnych z rosyjskimi. Teoretycznie skumulowana siła ognia tych okrętów pozwoliłaby na wystrzelenie salwy dziewięćdziesięciu dwóch zsumowanych pocisków „Kalibr”, co można porównać do jednego niszczyciela typu *Arleigh Burke* US Navy⁷. Jednak do konfliktu w Ukrainie część tych jednostek była regularnie wysyłana poza Morze Czarne na misje patrolowe, głównie na wschodnim Morzu Śródziemnym. Flota Czarnomorska otrzymała również serię czterech kutrów patrolowych (Projekt 22160), trzech trałowców (Projekt 12700), jednego okrętu wywiadowczego (Projekt 18280) oraz kilka jednostek pomocniczych⁸.

Do 24 lutego 2022 roku Flota Czarnomorska realizowała klasyczne zadania przypisane dla marynarki wojennej, takie jak ochrona stref ekonomicznych i instalacji morskich, zapewnienie bezpieczeństwa żeglugi oraz realizacja polityki zagranicznej rządu. Od czasu wybuchu pełnowymiarowej wojny w lutym 2022 roku jej głównym zadaniem jest zapewnienie rosyjskiej

⁴ P. Mickiewicz, *Obszar czarnomorski i Morze Śródziemne w polityce Rosji*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2016, t. 10, nr 1, s. 78.

⁵ I. Delanoë, *Russia's Black Sea Fleet: Toward a Multiregional Force*, CNA National Security Analysis, Washington 2019, s. 1.

⁶ I. Delanoë, *Russia's Black Sea in the "Special Military Operation" ...*, op. cit., s. 4.

⁷ Ibidem, s. 4.

⁸ Ibidem.

dominacji w basenie Morza Czarnego, czego efektem stała się kontrola szlaków komunikacyjnych oraz prowadzenie ataków raketowych na ukraińską infrastrukturę krytyczną. Do realizacji tych zadań posłużyły tzw. rosyjskie militarne bastiony, czyli obszary szczególnej koncentracji sił i środków przeciwlotniczych, przeciwraketowych (systemy S-300 i S-400) oraz przeciwokrętowych (system Bał i Bastion). Wszystkie te elementy tworzą tzw. bańkę antydostępową (ang. anti-access/area denial, A2/AD)⁹. Głównym zamierzeniem systemów A2/AD jest uniemożliwienie wejścia wojskom w obszar operacji oraz rozwinięcia dalszych działań poprzez wielopoziomowe, wielowarstwowe sprzężenie zdolności wykrywania, śledzenia, zakłócania elektronicznego systemów naprowadzających i łączności, z możliwością zestrzeliwania/neutralizacji różnych środków napadu powietrznego: samolotów, pocisków manewrujących, platform bezzałogowych.

Przedstawiając najbardziej istotne elementy działań zbrojnych na Morzu Czarnym należy stwierdzić, że w przeddzień ataku Rosji na Ukrainę Flota Czarnomorska była najbardziej zmodernizowaną rosyjską formacją morską spośród tych, które nie realizują misji strategicznego odstraszania nuklearnego, jak Flota Północna i Flota Pacyfiku¹⁰. Tym samym w chwili rozpoczęcia konfliktu Rosja posiadała zdecydowaną przewagę na morzu, a mówiąc bardziej dosadnie – marynarka wojenna Ukrainy nie posiadała realnego potencjału, który mógłby zagrozić stronie rosyjskiej¹¹.

W ramach tzw. specjalnej operacji wojskowej Flota Czarnomorska miała kilka kluczowych celów. Pierwszym z nich była blokada ukraińskich portów na akwenach Morza Czarnego i Morza Azowskiego¹² w celu osłabienia gospodarki Ukrainy i osiągnięcia korzyści politycznych oraz finansowych. Drugim celem było wykorzystanie Morza Czarnego do rozmieszczania okrętów z rakietami manewrującymi, co miało umożliwić ataki na terytorium Ukrainy. Trzeci cel obejmował plan desantu morskiego w okolicach Odessy lub Mikołajewa oraz zajęcie Wyspy Węży, aby zainstalować tam urządzenia wojskowe i kontrolować północno-zachodnią część Morza Czarnego. Czwarty cel koncentrował się na działaniach przeciw żegludze, w tym na zajmowaniu statków pod ukraińską banderą oraz tych próbujących złamać blokadę. Spośród wyżej wymienionych celów największe znaczenie miała blokada ukraińskich portów, co nastąpiło jeszcze

⁹ M. Gawęda, *Rosyjskie bastiony A2/AD [ANALIZA]*, <https://www.defence24.pl/rosyjskie-bastiony-a2ad-analiza> (26.01.2025).

¹⁰ S. Cropsey, *Naval Considerations in the Russo-Ukrainian War*, „Naval War College Review” 2022, vol. 75, nr 4, s. 18.

¹¹ Od 2018 roku Marynarka Wojenna Sił Zbrojnych Ukrainy realizowała pierwszy etap modernizacji i rozbudowy, zgodnie ze strategią do 2035 roku, planowany do zakończenia w 2025 roku. Jedyną zdolną do działania fregatę Hetman Sahajdaczny zatopiono w Mikołajowie 3 marca 2022 roku. Po zamknięciu dostępu do Morza Czarnego przez Turcję 28 lutego Flota Czarnomorska (BSF) prowadziła działania podporządkowane operacjom lądowym. Większość ukraińskiej Marynarki Wojennej stacjonowała na Krymie, który został utracony przez Kijów podczas aneksji półwyspu w 2014 roku. Zob. więcej B. Pączek, *Strategia Marynarki Wojennej Ukrainy 2035. Próba analizy i oceny*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2019, Rok XIII oraz W. Zawadzki, *Wybrane aspekty wojny na Morzu Czarnym*, „Morze, Statki i Okręty” 2024, nr 5-6 (222).

¹² Morze Azowskie po incydencie w Cieśninie Kerczeńskiej z 25 listopada 2018 roku można było traktować jako „akwen zamknięty” dla Marynarki Wojennej Sił Zbrojnych Ukrainy. Incydent ten ilustruje, że Rosja przekształciła ten akwen w swoje wewnętrzne wody, doprowadzając do blokady ukraińskich portów i ograniczenia działalności operacyjnej marynarki wojennej Ukrainy. Zob. więcej. A. Makowski, *Incydent w Cieśninie Kerczeńskiej 25 listopada 2018 roku a Konwencja o prawie morza*, „Prawo Morskie” 2021, t. XL, s. 47-50

w przeddzień inwazji na Ukrainę, kiedy to Rosja pod pozorem ćwiczeń wojskowych całkowicie zamknęła północno-zachodnią część Morza Czarnego, deklarując, że wszelkie znajdujące się tam statki, w tym cywilne, zostaną uznane przez nią za zagrożenie terrorystyczne¹³. Trwająca od tamtej pory blokada Morza Czarnego wpływa na gospodarkę Ukrainy i bezpieczeństwo żywnościowe krajów Afryki i Azji, jednak w 2024 roku Ukraina, z pomocą Bułgarii i Rumunii, utworzyła alternatywny szlak wodny, co pozwoliło na zwiększenie eksportu żywności. Działania te mają również na celu wywarcie presji na Zachód do wymuszenia odstępstw od sankcji nałożonych na rosyjski sektor rolniczy i bankowy oraz do umocnienia swoich wpływów w państwach tzw. Globalnego Południa¹⁴. W ramach drugiego celu „specjalnej operacji wojskowej” 24 lutego 2022 roku rosyjskie okręty brały udział w intensywnym bombardowaniu celów wojskowych w Ukrainie, używając rakiet „Kalibr”. Rakiety „Kalibr”, prawdopodobnie odpalone z okrętów podwodnych, w kolejnych dniach wojny kontynuowały ataki, niszcząc zarówno cele wojskowe, jak i cywilne, co doprowadziło do poważnych strat w miastach, portach oraz infrastrukturze energetycznej Ukrainy¹⁵. Jednym z najważniejszych wydarzeń na morzu była akcja Floty Czarnomorskiej przeciwko małej ukraińskiej wyspie, oddalonej o 35 kilometrów od ukraińskiego wybrzeża Morza Czarnego, zwanej Wyspą Węży. Atak z morza przeprowadziły rosyjski okręt flagowy krążownik typu RFS „Moskwa” (projektu 1164) oraz patrolowiec projektu 22160 – RFS „Wasilij Bykow”. Zajęcie w pierwszym dniu inwazji Wyspy Węży przez rosyjskie siły zbrojne, po wzięciu do niewoli jej załogi i spacyfikowaniu przez okręty, stało się znaczącym wydarzeniem o symbolicznym wymiarze. Początkowo, zgodnie z relacjami, załoga wyspy, składająca się według Ukraińców z 13 strażników granicznych, miała odmówić kapitulacji w nieparlamentarnych słowach. Wbrew początkowym doniesieniom o ich śmierci w walce, załoga trafiła do rosyjskiej niewoli. Słowa obrońców wyspy przeszły do historii, a dalsze działania, odwróciły zamierzony efekt propagandowy, podkreślając ukraińską wolę walki i czyniąc Wyspę Węży symbolem ukraińskiego oporu w międzynarodowej przestrzeni publicznej¹⁶.

Opanowanie przez Rosjan Wyspy Węży miało być wstępem do desantów morskich na ukraińskim wybrzeżu w celu zdobycia Odessy, największego ukraińskiego portu morskiego, obsługującego przeładunek 65% transportu morskiego¹⁷. Rosyjska flota, składająca się z jednostek z Floty Czarnomorskiej, Bałtyckiej oraz Północnej, otrzymała rozkaz ostrzelania miasta. Działania te miały na celu nie tylko osłabienie ukraińskiej obrony, ale również wywołanie efektu psychologicznego wśród mieszkańców. Przeprowadzony 21 marca 2022 roku ostrzał Odessy miał na celu zwiększenie presji na władze ukraińskie. Jednakże plan desantu nie

¹³ A. Makowski, „Specjalna operacja wojskowa” na Morzu Czarnym w świetle Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza oraz Podręcznika z San Remo, „Prawo Morskie” 2024, t. XLIV, s. 14.

¹⁴ M.A. Piotrowski, D. Szeligowski, *Możliwości zabezpieczenia swobodnej żeglugi handlowej na Morzu Czarnym*, https://www.pism.pl/publikacje/mozliwosci-zabezpieczenia-swobodnej-zeglugi-handlowej-na-morzu-czarnym#_ftn4 (27.01.2025).

¹⁵ A. Makowski, „Specjalna operacja...”, op. cit., s. 19.

¹⁶ Ibidem, s. 18.

¹⁷ S. Plokhyy, *Rosja Ukraina. Największe starcie XXI wieku*, Kraków 2024, s. 326.

powiódł się z powodu niekorzystnych warunków atmosferycznych¹⁸. Wysoka fala oraz trudności związane z operowaniem jednostek desantowych uniemożliwiły przeprowadzenie planowanej akcji. Okręty desantowe, które wyruszyły z Sewastopola 27 lutego, musiały wrócić na Krym po kilku dniach oczekiwania na poprawę warunków na morzu.

Kluczową rolę podczas planowanego desantu na Odesę ogrywał znany z operacji zajęcia Wsypy Węży krążownik „Moskwa”, dlatego Ukraińcy byli zdeterminowani, by zniszczyć ten okręt. Cel został zrealizowany 13 kwietnia 2022 roku, kiedy dwa pociski rakietowe RK-360MC Neptun zdołały trafić krążownik, który zatonął następnego dnia podczas holowania. Zatopienie „Moskwy” miało daleko idące konsekwencje, które zmieniły przebieg wojny na morzu. Przede wszystkim Flota Czarnomorska została pozbawiona osłony przeciwlotniczej, jaką zapewniał jej krążownik, a co za tym idzie stała się narażona na ataki ukraińskich rakiet i została zmuszona do szukania schronienia w sewastopolskim porcie¹⁹. Efekt zatopienia „Moskwy” przełożył się na dalsze sukcesy strony ukraińskiej, która dzięki wykorzystaniu rakiet przeciwokrętowych własnej produkcji (RK-360 MC „Neptun”) oraz przekazanych przez Danię pocisków manewrujących RGM-84 „Harpoon” zaczęła z powodzeniem atakować kolejne rosyjskie jednostki. Przykładem było trafienie w kadłub fregaty „Admirał Makarow”, która ulegała poważnemu uszkodzeniu, choć początkowo Ukraina ogłosiła zatopienie jednostki. Oprócz wykorzystania rakiet przeciwokrętowych Ukraina stała się pionierem w zakresie budowy morskich systemów bezzałogowych unmanned surface (or underwater) vehicle (vessel) w skrócie USV. Do modeli USV używanych przez stronę ukraińską przeciwko Rosji należy zaliczyć drona „Mykoła-3”, łódź wielozadaniową „MAGURA V5” (Maritime Autonomous Guard Unmanned Robotic Apparatus) oraz kuter „Sea Baby”²⁰. Wykorzystanie dronów morskich przez Ukrainę to nowatorskie osiągnięcie w zakresie działań wojennych na morzu. Te zdalnie sterowane i trudne do wykrycia urządzenia mogą głęboko penetrować morskie obszary przeciwnika, przenosząc znaczne ładunki wybuchowe. Dzięki możliwości śledzenia ruchów statków za pośrednictwem łącza wideo, operatorzy mogą korygować kurs, unikać przeciwdziałań, a nawet zmieniać cele, jeśli pierwotny stan się niedostępny²¹. Efektem zastosowania morskich dronów kamikadze był atak na Noworosyjsk, gdzie znajduje się terminal naftowy, oraz skuteczne zatopienie korwety „Iwanowicz” (projektu 12411), dwóch dużych okrętów desantowych „Nowoczerkassk” i „Cezar Kunikow” (projektu 775/II) oraz okrętu patrolowego „Siergiej Kotow” (projektu 22160). Straty zadane rosyjskiej marynarce wojennej przy użyciu relatywnie taniego systemu bezzałogowego pokazują, że brak floty nie musi oznaczać oddania bez walki Morza Czarnego²².

¹⁸ M. Wrzosek, *Agresja na Ukrainę, czyli koncepcja rosyjskiej wojskowej operacji specjalnej*, „Przegląd Sił Zbrojnych” 2022, nr 5 s. 121.

¹⁹ S. Plokh, op. cit., s. 331.

²⁰ W. Zawadzki, *Wybrane aspekty wojny na Morzu Czarnym*, „Morze, Statki i Okręty” 2024, nr 5-6 (222), s. 15-16.

²¹ M. Cancian, *Ukraine's Victory at Sea. How Kyiv Subdued the Russian Fleet—and What It Will Need to Build on Naval Success*, <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/ukraines-victory-sea> (28.01.2025).

²² W. Zawadzki, op. cit., s. 20.

Podsumowując, wojna morska między Rosją a Ukrainą na Morzu Czarnym przebiegała w dwóch fazach. W pierwszej fazie Rosjanie osiągnęli większość swoich operacyjnych celów, jednak nie udało im się wygrać wojny morskiej. Blokada gospodarcza ukraińskich portów była jednym z głównych efektów rosyjskiej strategii, choć została częściowo złagodzona dzięki „korytarzowi zbożowemu”. Flota Czarnomorska poniosła znaczące straty w sprzęcie i ludziach, co zmusiło ją do wycofania okrętów z Sewastopola do Noworosyjska. Mimo że Rosja nadal kontroluje większość akwenu, to niewielka ukraińska marynarka wojenna przy użyciu systemów artylerii brzegowej, dronów, min oraz małych zwinnych jednostek (mosquito fleet) zdołała zadawać Rosjanom nieoczekiwane straty. Pomimo sukcesów Ukrainy w ograniczaniu rosyjskiej projekcji siły na morzu, sytuacja geopolityczna i układ sił w regionie pozostają korzystne dla Rosji. Konflikt ten podkreśla znaczenie świadomości sytuacyjnej na morzu (Maritime Situation Awareness – MSA) oraz stawia pytanie czy z przebiegu wojny rosyjsko-ukraińskiej można wyciągnąć wnioski na temat bezpieczeństwa morskiego na Bałtyku?

KONSEKWENCJE POLITYCZNO-MILITARNE KONFLIKTU W UKRAINIE DLA BEZPIECZEŃSTWA MORSKIEGO NATO W BASENIE MORZA BAŁTYCKIEGO: LEKCJE I WYZWANIA DLA NATO

Morze Bałtyckie od czasów Piotra Wielkiego, podobnie jak Morze Czarne od czasów Katarzyny Wielkiej, stanowi dla Rosji „okno na Europę” umożliwiając wpływ na politykę na kontynencie²³. Ponadto morza te są niezwykle istotne dla rosyjskiego handlu, szczególnie w kontekście eksportu surowców energetycznych. Porty, takie jak St. Petersburg na Bałtyku oraz Noworosyjsk na Morzu Czarnym pełnią funkcję kluczowych węzłów handlowych, które wspierają gospodarkę Rosji. Geopolityczna kontrola nad tymi obszarami pozwala Moskwie na projekcję siły i wpływów na sąsiednie kraje, w tym członków NATO. Utrzymanie dostępu do tych mórz jest zatem fundamentalnym elementem rosyjskiej strategii obronnej. Pod względem wojskowym obecność na Morzu Bałtyckim i Morzu Czarnym umożliwia Rosji szybką reakcję na zagrożenia w regionie. „Bastiony morskie” w Kaliningradzie i na Krymie są centralnymi punktami strategicznymi, które wzmacniają rosyjską obronność i zdolności operacyjne. Dodatkowo, kontrola nad szlakami morskimi wspiera politykę energetyczną Rosji, dając jej narzędzie wpływu na dostawy energii do Europy, co jest istotnym elementem jej polityki zagranicznej. Mimo że w doktrynalnych dokumentach strategicznych Federacji Rosyjskiej Morze Bałtyckie nie funkcjonuje jako pierwszoplanowy obszar geopolityczny (patrz *Doktryna morska Federacji Rosyjskiej z 2022 r.*), nie oznacza, że jest traktowane jako region peryferyjny²⁴. Wręcz przeciwnie, Bałtyk ma ogromne znaczenie dla polityki Rosji ze względów gospodarczych, związanych z Unią Europejską, oraz militarnych, dotyczących NATO. Region ten odgrywa ważną rolę

²³ A. Ryzhenko, *The Black Sea and the Baltic Sea: two seas, one security challenge*, „Ukraine Analytica” 2021, 1(23), s. 69.

²⁴ Zob. więcej. P. Mickiewicz, *Świadectwo początku upadku imperium?: doktryna morska z 30.07.2022 r. jako strategia operacyjna Federacji Rosyjskiej po ukraińskim upokorzeniu*, „Colloquium” 2022, nr 3.

w długofalowej koncepcji, zawierającej przedsięwzięcia w wymiarze ekonomicznym oraz polityczno-militarnym, mające na celu zapewnienie Rosji statusu jednego z wiodących mocarstw Eurazji. Wymiar gospodarczy obejmuje przede wszystkim eksploatację bałtyckiego systemu transportowego, w którym centralną rolę odgrywała do 2022 roku współpraca z Niemcami²⁵. Ze względu na swoją pozycję w Europie RFN jest najbardziej pożądanym partnerem Moskwy jako instrument realizacji celu, jakim jest powiązanie Berlina z polityką rosyjską poprzez oferowanie Niemcom pozycji głównego dystrybutora gazu rosyjskiego w Europie Środkowej²⁶. Mimo zawieszenia współpracy niemiecko-rosyjskiej nie można wykluczyć, że może ona zostać wznowiona po zakończeniu wojny w Ukrainie. Z kolei w dokumentach doktrynalnych o charakterze polityczno-militarnym głównym przesłaniem są zagrożenia egzystencjalne kreowane przez NATO i Stany Zjednoczone.

Morze Bałtyckie przez lata było postrzegane jako stabilny region, dzięki silnym powiązaniom społeczno-kulturowym i gospodarczym państw nadbałtyckich oraz mechanizmom współpracy wypracowanym w latach 90. XX wieku²⁷. Uwarunkowania te miały niwelować ryzyko konfliktów zbrojnych. Jednakże pierwsza dekada XXI wieku przyniosła zmiany w percepcji tego regionu. Bałtycki wymiar bezpieczeństwa zaczął być kształtowany przez agresywną politykę Rosji, a symbolem zmian w polityce zagranicznej oraz zaostrzeniem kursu wobec Zachodu było przemówienie prezydenta Putina na konferencji w Monachium w lutym 2007 roku.

Tezy monachijskie zawierały krytykę polityki zagranicznej USA i NATO, która w ocenie prezydenta Putina miała prowadzić do destabilizacji bezpieczeństwa międzynarodowego. Od tego czasu Kreml zaczął prowadzić agresywną politykę zagraniczną, mającą na celu obalenie globalnego porządku bezpieczeństwa, który wyłonił się pod koniec zimnej wojny. W dążeniu do tego celu Rosja rozpoczęła wojnę z Gruzją w 2008 r. oraz bezprawnie zajęła Krym i wywołała wojnę na wschodniej Ukrainie w 2014 r. Agresywne działania Rosji, a przede wszystkim aneksja Półwyspu Krymskiego, dogłębnie zmieniły percepcję zagrożeń dla państw regionu Morza Bałtyckiego. Siedem lat później, 17 grudnia 2021 roku rosyjskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych zaprezentowało dokument pt. *O warunkach przyszłego dialogu Federacji Rosyjskiej z USA i innymi państwami zachodnim*, w którym przedstawiła swoje propozycje w kategoriach ultimatów. Do najważniejszych postulatów należało wycofanie się z rozszerzenia NATO na wschód oraz zawarcie szeregu porozumień, które zakazywałyby rozmieszczania przy granicach z Rosją systemów broni uderzeniowej²⁸. Ponadto Rosja zażądała ograniczenia ćwiczeń wojskowych na obszarze państw graniczących z Federacją oraz zachowania bezpiecznych odległości w przestrzeni powietrznej i morskiej. Postawione żądania w połączeniu z koncentracją wojsk rosyjskich przy granicach z Ukrainą, jednoznacznie przedstawiały rosyjską wizję systemu bezpieczeństwa w Europie – likwidacja obecności NATO w Europie Środkowo-Wschodniej

²⁵ M. Gac, *Państwa nadbałtyckie w polityce bezpieczeństwa morskiego NATO*, CeDeWu, Warszawa 2022, s. 78.

²⁶ Ibidem, s. 199.

²⁷ P. Mickiewicz, *Morze Bałtyckie w rosyjskiej polityce zagranicznej i strategii morskiej*, „Rocznik Integracji Europejskiej” 2013, nr 7, s. 152.

²⁸ A. Legucka, *Rosyjskie żądania gwarancji bezpieczeństwa wobec USA i NATO*, „Biuletyn PISM” 2021, nr 214, s. 1

w tym w państwach bałtyckich i Polsce²⁹. Dokonana dwie miesiące później rosyjska inwazja na Ukrainę miała być tylko preludium do „wielkiej rozgrywki”, której celem było zmiana sytuacji geostrategicznej w Europie Środkowo-Wschodniej oraz w regionie Morza Bałtyckiego.

Konsekwencją polityczno-militarną rosyjskiej agresji było zwiększenie skali obecności sił NATO w regionie Bałtyku³⁰. Zasadniczym motorem napędowym adaptacji wojskowej NATO do zmieniającego się środowiska bezpieczeństwa w basenie Morza Bałtyckiego był szczyt NATO w Newport w 2014 roku. Podczas walijskiego szczytu przywódcy Sojuszu zatwierdzili Plan Działań na rzecz Gotowości (ang. Readiness Action Plan – RAP), który zapoczątkował najbardziej znaczące wzmocnienie obrony zbiorowej NATO od zakończenia zimnej wojny³¹. W pracy wskazano, że środki w ramach RAP obejmowały potrojenie liczebności Sił Odpowiedzi NATO (NATO Response Force – NRF), utworzenie Połączonych Sił Zadaniowych Bardzo Wysokiej Gotowości (Very High Readiness Joint Task Force – VJTF) oraz wzmocnienie Stałych Sił Morskich (Standing NATO Maritime Group 1). Ponadto utworzono osiem Jednostek Integracji Sił NATO (NATO Force Integration Unit – NFIU) oraz dowództwo Wielonarodowego Korpusu Północny-Wschód w Szczecinie. Decyzje szczytu w Newport nie rozwiązały jednak zasadniczego problemu, jakim byłaby agresja Rosji na państwa bałtyckie, które nie posiadają głębi strategicznej oraz dysponują zbyt skromnymi siłami zbrojnymi, aby skutecznie się bronić. Szczyt w Warszawie w 2016 r. szedł o krok dalej, zmieniając priorytety Sojuszu na odstraszanie, czego przykładem było ustanowienie wysuniętej obecności (Enhanced Forward Presence – EFP). Ponadto po warszawskim szczycie Sojusz Północnoatlantycki zaczął również podkreślać znaczenie domeny morskiej. W 2018 roku utworzono Dowództwo Sił Połączonych Atlantyku, aby zabezpieczyć transatlantyckie szlaki komunikacyjne. Równocześnie Marynarka Wojenna USA reaktywowała Drugą Flotę z ukierunkowaniem na Atlantyk i Arktykę. Dowództwo Morskie NATO w Northwood (MARCOM) zostało ustanowione jako główne dowództwo marynarki wojennej, zapewniając koordynację i elastyczność w działaniach morskich. Z kolei przyjęta na szczycie w Madrycie w 2022 roku nowa koncepcja strategiczna NATO uznała Rosję za bezpośrednie zagrożenie³². Rozpoczęto nowe planowanie, obejmujące cały obszar odpowiedzialności NATO, z nową strukturą dowodzenia, integrującą dowództwa NATO i krajowe, oraz nowym Modelem Sił zatwierdzonym na szczycie w Wilnie w 2023 roku, który zobowiązał większość sił sojuszniczych do działania w sytuacjach kryzysowych. W wyniku tych działań sojusznicy wsparli Stałe Zespoły Sił Morskich NATO (NATO Standing Naval Forces – SNF), które są głównym elementem przyczyniającym się do utrzymania bezpieczeństwa morskiego Sojuszu³³. Składają się z czterech grup: Stałych Grup Morskich NATO

²⁹ M. Budzisz, *Wszystko jest wojną*, Wydawnictwo Zona Zero, Warszawa 2021, s. 23.

³⁰ P. Mickiewicz, *Morska Szachownica. Geopolityczne znaczenie akwenów morskich*, Wydawnictwo FNCE, Poznań 2022, s. 262.

³¹ Readiness Action Plan, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_119353.htm (28.01.2025).

³² S. Monaghan, *The sword, the shield, and the hedgehog: strengthening deterrence in NATO's new strategic concept*, <https://warontherocks.com/2022/08/the-sword-the-shield-and-the-hedgehog-strengtheningdeterrence-in-natos-new-strategic-concept/> (27.01.2025).

³³ *NATO's maritime activities*, https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_70759.htm?selectedLocale=en (27.01.2025).

(Standing NATO Maritime Group – SNMG) złożonych z SNMG1 i SNMG2 oraz Stałych Grupy NATO ds. Zwalczania min (Standing NATO Mine Countermeasures Group – SNMCMG) – SNMCMG1 i SNMCMG2³⁴. SNMG są wielonarodowymi, zintegrowanymi siłami zadaniowymi koncentrującymi się na wzajemnym i wewnętrznym umacnianiu elementów składowych sił morskich NATO za pomocą działania okrętów z wielu państw w ramach jednego zespołu. Główną misją SNMG jest przede wszystkim kontrola i ochrona strategicznie ważnych szlaków morskich na obszarze transatlantyckim, a spektrum zadań, jakie wykonują, jest szerokie – od ćwiczeń po operacje morskie. Sprowadza się to do stosowania przez jednostki perswazji morskiej, będącej demonstracją solidarności i obecności sił morskich NATO. W skład grupy wchodzi zwykle kilka niszczycieli i fregat oraz okręt zaopatrzeniowy³⁵.

Dostosowując morską strukturę dowodzenia, NATO postanowiło, że jego członkowie utworzą stałe dowództwo morskie na najwyższym szczeblu taktycznym. 1 października 2024 roku w Rostocku utworzono Centrum Dowodzenia Operacjami Morskimi, znane jako CTF Baltic (Commander Task Force Baltic)³⁶. Centrum to ma za zadanie dowodzenie siłami morskimi NATO na Morzu Bałtyckim w sytuacjach kryzysu i wojny oraz koordynację działań partnerów regionalnych. Powstało na bazie niemieckiego dowództwa DEU MARFOR, z udziałem z Polski i Szwecji. CTF Baltic, jako wielonarodowa struktura, zajmuje się budowaniem świadomości sytuacyjnej na Bałtyku, zbieraniem i analizowaniem danych dotyczących ruchu okrętów oraz samolotów. Choć nie posiada własnych sił morskich, może organizować ćwiczenia i patrole we współpracy z państwami członkowskimi. W razie kryzysu lub wojny przejmie dowodzenie nad siłami sojusznikami.

Zwiększenie znaczenia domeny morskiej spowodowało, że państwa członkowskie Sojuszu Północnoatlantyckiego zaczęły pracować nad rozbudowaniem własnych zdolności na obszarach morskich poprzez szereg krajowych wysiłków. Niemcy, jako kluczowy gracz w regionie, zainwestowały znaczne środki w budowę nowoczesnych okrętów, w tym pięciu korwet typu „Braunschweig”, a także fregaty typu F125 „Baden-Württemberg”, co podkreśla ich zaangażowanie w ochronę strategicznych linii morskich³⁷. Polska z kolei realizuje ambitny plan modernizacji swojej floty, uruchamiając program pozyskania trzech wielozadaniowych fregat o kryptonimie „Miecznik” oraz program „Orka”, który zakłada kupno okrętów podwodnych dla polskiej marynarki. Wzrost wydatków na obronność do 4,7% PKB świadczy o determinacji Warszawy w rozbudowie potencjału obronnego³⁸. Państwa bałtyckie, tj. Estonia, Łotwa i Litwa, skupiają się na działaniach przeciwminowych, co jest kluczowe dla zabezpieczenia szlaków

³⁴ <https://shape.nato.int/about/aco-capabilities2/nato-standing-naval-forces> (27.01.2025).

³⁵ *NATO's maritime activities*, op. cit.

³⁶ *Commander Task Force Baltic Established*, <https://mc.nato.int/media-centre/news/2024/Commander-Task-Force-Baltic-Established> (30.01.2025).

³⁷ F.D. Kramer, M. Nordenman, *The Case for a More Robust NATO Presence in the Baltic Sea*, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/the-case-for-a-more-robust-nato-maritime-presence-in-thebaltic-sea/> (28.01.2025).

³⁸ *Rządowa propozycja budżetu na 2025 rok*, <https://www.polska.zbrojna.pl/home/articleshow/42310?t=Rzadowa-propozycja-budzetu-na-2025-rok> (28.12.2024).

morskich i umożliwienia NATO szybkich reakcji na potencjalne zagrożenia lądowe. Na uwagę zasługują również duńskie siły morskie, które zostały już w znacznym stopniu zmodernizowane, dzięki czemu są w stanie funkcjonować na wszystkich oceanach świata. Na ich potencjał składają się trzy fregaty klasy „Iver Huitfeldt” oraz dwie fregaty klasy „Absalon”, co stanowi sporą liczbę w stosunku potencjału ludnościowego i budżetowego³⁹. Co warto podkreślić, duńska marynarka wojenna, mimo że nowoczesna, to nie posiada okrętów podwodnych, a ostatnie trzy jednostki typu „Kobben” zostały wycofane ze służby w 2004 roku. Drugą konsekwencją pełnoskalowej wojny w Ukrainie dla bezpieczeństwa na Morzu Bałtyckim było przystąpienie do NATO Szwecji i Finlandii. Po agresji w 2022 roku nastąpił proces przewartościowania w polityce bezpieczeństwa państw nadbałtyckich posiadających długie tradycje neutralności. Rosyjska brutalność wpłynęła przede wszystkim na poparcie opinii publicznej oraz reorientację postawy elit politycznych dla akcesji do Sojuszu⁴⁰. Spowodowało to, że oba państwa rozpoczęły intensywne konsultacje z członkami NATO w celu zbadania ich stanowiska i zagwarantowania poparcia dla szybkiego procesu akcesyjnego. 18 maja 2022 r. w siedzibie Sojuszu w Brukseli Finlandia oraz Szwecja złożyły formalne wnioski o przystąpienie do NATO. Następnie 30 państw członkowskich rozpoczęło rozmowy dotyczące kwestii politycznych, obronnych, prawnych oraz partycypowania we wspólnym budżecie i strukturach wojskowych Sojuszu. Przełomowym momentem w procesie akcesji były decyzje podjęte podczas Szczytu w Madrycie w czasie, w którym Sojusz podjął historyczną decyzję o zaproszeniu Finlandii oraz Szwecji do organizacji. Finlandia stała się pełnoprawnym członkiem NATO w 4 kwietnia 2023 roku, a Szwecja 7 marca 2024 roku. Przystąpienie obu państw do Sojuszu daje szansę na stworzenie spójnego regionu strategicznego, rozciągającego się od Arktyki przez Morze Północne do Morza Bałtyckiego. W rezultacie Bałtyk, który niegdyś służył jak bufor przed rosyjską agresją, może stać się regionalnym ogniwem bezpieczeństwa. Z militarnego punktu widzenia Finlandia oraz Szwecja mają dla NATO szereg atutów.

W przypadku Finlandii należy do nich zaliczyć stopniowo wzmacniany potencjał wojsk lądowych (8 brygad), które na wyposażeniu posiadają niemieckie czołgi „Leopard” 2A6, kupione w 2016 r. od Holandii⁴¹. Ponadto fińska armia dysponuje jednymi z najsilniejszych wojsk artyleryjskich w Europie, których trzon stanowią południowokoreańskie armatohaubice samobieżne K9 „Thunder”. Marynarka Wojenna Finlandii, mimo niewielkich sił, ma potencjał odstraszający. Trzon uderzeniowy stanowią cztery kutry rakietowe klasy „Rauma” oraz cztery okręty rakietowe klasy „Hamina”, o wyporności 274 ton, uzbrojone w wyrzutnie rakiet przeciwokrętowych RBS-15F⁴². Ponadto rosnące strategiczne znaczenie Morza Bałtyckiego, jako potencjalnego teatru konfliktów zbrojnych, skłoniło rząd w Helsinkach do wzmocnienia zdolności

³⁹ M. Gac, *Państwa nadbałtyckie...*, op. cit., s. 224.

⁴⁰ M. Gac, *Szwecja w polityce bezpieczeństwa NATO w regionie Morza Bałtyckiego*, „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” 2024, Tom XVIII, s. 213.

⁴¹ *Self-Propelled Howitzer K9 Thunder – from Research to Procurement Programme*, <https://maavoimat.fi/en/self-propelled-howitzer-k9-thunder> (30.01.2025).

⁴² E. Wertheim., *Hamina Class: Finland's Modernized Missile Craft Enhance Baltic Defense*, <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/october/hamina-class-finlands-modernized-missile-craft-enhance-baltic> (30.01.2025).

morskich, podpisując umowę na budowę korwet typu „Pohjanmaa”. Zadanie ma być realizowane w ramach programu modernizacji sił morskich Finlandii – „Squadron 2020”, który zakłada powstanie czterech dużych korwet wielozadaniowych będących w stanie operować na Morzu Bałtyckim przez cały rok w każdych warunkach pogodowych⁴³.

Flota szwedzka posiada większy potencjał niż marynarka wojenna Finlandii. Podstawę sił uderzeniowych stanowią trzy okręty podwodne typu „Gotland” (A19), wyposażone w rodzaj napędu niezależnego od powietrza (ang. AIP, czyli Air Independent Propulsion system), który jest oparty na silniku Stirlinga. Okręty te są najnowocześniejszymi, najcichszymi i najbardziej wydajnymi jednostkami podwodnymi na Morzu Bałtyckim. Ponadto służą jako platforma testowa sprzętu dla okrętów typu A26 w celu wyłapania niedociągnięć i wprowadzenia odpowiednich korekt. Podwodny potencjał Svenska marinen uzupełniają dwa zmodernizowane okręty typu A17 „Södermanland” i „Östergötland”, również doposażone w moduł AIP. Jednostki te mają 60,5 metra długości, 6,1 metra szerokości i mogą płynąć z prędkością do 20 węzłów w zanurzeniu⁴⁴. W 2014 roku, po przejęciu Kockums od TKMS (ThyssenKrupp Marine Systems), Saab i Szwedzka Agencja Materiałów Obronnych (FMV) doszły do porozumienia w sprawie modernizacji okrętów klasy „Gotland” i produkcji dwóch okrętów podwodnych typu A26 „Blekinge”⁴⁵. Pierwszy okręt ma wejść do służby w 2027 roku, podczas gdy drugi okręt podwodny, HSwMS „Skåne”, ma zostać dostarczony w 2028 roku. Trzon nawodnych jednostek bojowych stanowi pięć korwet rakietowych typu „Visby”: „HSwMS Visby” (K31), „Helsingborg” (K32), „Härnösand” (K33), „Nyköping” (K34) i „Karlstad” (K35)⁴⁶. Jednostki te są zbudowane w oparciu o technologię stealth, która powoduje, że okręty są trudne do wykrycia i namierzenia. Tym samym są idealnie przystosowane do operowania na stosunkowo niewielkim i płytkim akwenu, jakim jest Bałtyk. W celu sprostania współczesnym zagrożeniom Szwecja rozpoczęła prace koncepcyjne następców korwet „Visby” – „Visby Generation 2”, będą to jednostki uzbrojone w nowoczesny system przeciwokrętowy, torpedowy i przeciwlotniczy⁴⁷.

Trzecią konsekwencją wojny w Ukrainie jest wzrost znaczenia bezpieczeństwa ekonomicznego Morza Bałtyckiego. Nałożone sankcje, ograniczenie dostaw przez szlaki morskie łączące rosyjskie porty w Zatoce Fińskiej z portami północno-wschodnich landów Niemiec oraz zmiana w rosyjskiej strategii dotyczącej statusu polityczno-gospodarczego obszaru Bałtyku (akwen „ważny” zamiast „istotny”) zmusiły państwa nadbałtyckie do znacznego poszerzenia

⁴³ *Squadron 2020 replaces the vessels the Navy will decommission, 2020*, <https://puolustusvoimat.fi/en/squadron-2020> (04.11.2024).

⁴⁴ B. Gorgemans, *Finland and Sweden Will Reinvigorate NATO's Navies*, <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2023/september/finland-and-sweden-willreinvigorate-natos-navies>, (03.05.2024)

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ R. Muczyński, *Pociski CAMM na szwedzkie korwety Visby*, <https://milmag.pl/pociski-camm-na-szwedzkie-korwety-visby/> (04.11.2024).

⁴⁷ *Saab Signs Two Contracts for Next Generation Corvettes for Sweden*, <https://www.saab.com/newsroom/press-releases/2021/saab-signs-two-contracts-for-next-generation-corvettes-for-sweden> (20.01.2025).

działań w zakresie bezpieczeństwa energetycznego⁴⁸. Przykład Polski pokazuje, jak istotne znaczenie ma dostęp do Morza Bałtyckiego w procesie uniezależniania się od rosyjskich zasobów energetycznych, co prowadzi do dynamicznego rozwoju infrastruktury krytycznej. Wystarczy wspomnieć o gazociągu „Baltic Pipe”, rozbudowywanym terminalu LNG w Świnoujściu czy kolejnym planowanym w Zatoce Gdańskiej. Tym samym, w obecnej sytuacji politycznej państwa nadbałtyckie powinny uwzględniać problematykę ochrony instalacji energetycznych i systemów przesyłowych przed aktami sabotażu, dywersji czy też innej formy ataku motywowanego czynnikiem politycznym. Rosja, z uwagi na zaangażowanie w wojnę w Ukrainie, ma ograniczone zdolności do reagowania konwencjonalnymi środkami wojskowymi, co skłania ją do intensyfikacji działań hybrydowych. Mimo tego nie można lekceważyć jej Floty Bałtyckiej, która oprócz zaawansowanych zdolności systemów rakietowych, posiada siły specjalne (GRU i PDSS), wyszkolone do prowadzenia misji wywiadowczych, rozpoznawczych i sabotażowych, co zwiększa prawdopodobieństwo aktów dywersyjnych⁴⁹. Na Morzu Bałtyckim działania te mogą obejmować zakłócanie komunikacji morskiej oraz cyberataki na infrastrukturę krytyczną. Incydenty, takie jak eksplozja rurociągów „Nord Stream” i uszkodzenie „Balticconnector”, wskazują na możliwe działania sabotażowe, które są postrzegane jako część strategii hybrydowej Rosji⁵⁰.

Udział w działaniach hybrydowych na Morzu Bałtyckim bierze również „flota cieni”, czyli grupa przestarzałych statków nielegalnie transportujących ropę, co pozwala Rosji omijać zachodnie sankcje, w tym mechanizm pułapu cenowego. W pierwszej połowie 2024 roku na Bałtyku zidentyfikowano ponad 280 jednostek zaliczanych do „floty cieni”⁵¹. Szacuje, że w okresie od stycznia 2022 r. do sierpnia 2024 r. Rosja przetransportowała przez Morze Bałtyckie 337 mln ton ropy naftowej i innych produktów naftowych o wartości 220 mld euro, co pokazuje, że Bałtyk pozostaje kluczowym szlakiem dla rosyjskiego eksportu ropy⁵². Zadania tej floty obejmują zarówno transport ropy, jak również działania sabotażowe, takie jak uszkodzanie podmorskiej infrastruktury telekomunikacyjnej, energetycznej i gazowej. Przykładem jest incydent z tankowcem Eagle S, który w grudniu 2024 roku uszkodził kabel „EstLink2”, łączący Finlandię i Estonię. Uszkodzenia te zagrażają bezpieczeństwu energetycznemu, jak również prowadzą do napięć politycznych i militaryzacji regionu Bałtyku. Aspekty ekologiczne, takie jak uwolnienie metanu, dodatkowo komplikują sytuację, wpływając negatywnie na środowisko morskie i bezpieczeństwo żeglugi

⁴⁸ P. Mickiewicz, *Bałtyk jako obszar występowania najpoważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa energetycznego Polski*, <https://teologiapolityczna.pl/piotr-mickiewicz-baltyk-jako-obszar-wystepowania-najpowazniejszych-zagrozen-dla-bezpieczenstwa-energetycznego-polski-1> (30.01.2025).

⁴⁹ M. Gac, *Flota Bałtycka w polityce bezpieczeństwa morskiego Rosji: historia i współczesność*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2025, t. 18, nr 2, s. 57-58.

⁵⁰ C. Chiappa, *Russia Claps Back at Latvia Amid Baltconnector Investigation*, <https://www.politico.eu/article/russia-latvia-baltconnector-pipeline-edgars-rinkevics-leak-finland/> (25.01.2025).

⁵¹ *Svenska Yle seurasi Suomenlahden tankkereita: Venäjä kuljettaa öljyä osittain merikelvottomilla aluksilla*, <https://yle.fi/a/74-20115105> (26.02.2025).

⁵² Ibidem.

Reasumując, Sojusz Północnoatlantycki w obliczu agresywnych działań Rosji zintensyfikował swoje działania w domenie morskiej na Morzu Bałtyckim. Zmieniające się środowisko bezpieczeństwa wymusiło na Sojuszu poprawę gotowości szybkiego reagowania i wdrożenie środków reasekuracyjnych, aby przeciwdziałać rewizjonistycznym planom Rosji. Niemniej jednak, wysiłki te nie przynoszą jeszcze wymiernych korzyści w wymiarze morskim. Konkurencja i rywalizacja geopolityczna w tej dziedzinie stają się coraz bardziej wyraziste. W obliczu obecnych wyzwań w domenie morskiej konieczna jest aktualizacja strategii morskiej NATO, aby lepiej odpowiadała na nową *Koncepcję Strategiczną z 2022 roku*. Uzgodniona w 2011 roku *Strategia Morska Sojuszu* precyzuje parametry działań morskich, opisując cztery strategiczne role morskie które obejmują: odstraszanie i obronę zbiorową, zarządzanie kryzysowe, bezpieczeństwo kooperacyjne i bezpieczeństwo morskie⁵³. Dokument nie uwzględnia jednak współczesnych zagrożeń dla bezpieczeństwa morskiego, generowanych przez Rosję, które uwidoczniła wojna morska w Ukrainie. Do tych zagrożeń należą:

4. rozbudowa systemów antydostępowych – po aneksji Krymu w 2014 roku Rosja szybko rozmieściła na półwyspie baterie rakiet przeciwlotniczych i przeciwokrętowych, co rozszerzyło jej zdolności A2/AD (anti-access/area denial) na niemal cały obszar Morza Czarnego;
5. ataki rakietowe – rosyjskie okręty i okręty podwodne regularnie wystrzeliwiają pociski manewrujące „Kalibr”, atakując cele cywilne, w tym budynki mieszkalne i centra handlowe;
6. zagrożenie minowe – miny morskie poważnie wpłynęły na handel morski na Morzu Czarnym i zagrażają wodom terytorialnym państw NATO, takich jak Rumunia i Bułgaria;
7. blokada portów ukraińskich – blokada i groźby zakończenia Inicjatywy Zbożowej Morza Czarnego przez Rosję ukazały globalny wpływ konfliktu morskiego na wschodniej flance Europy;
8. napięcia w przestrzeni powietrznej i na szlakach morskich – międzynarodowa przestrzeń powietrzna i szlaki morskie pozostają potencjalnymi punktami zapalnymi z powodu działań Rosji wobec jednostek NATO, jak np. zestrzelenie amerykańskiego drona i próba zestrzelenia brytyjskiego samolotu rozpoznawczego nad Morzem Czarnym⁵⁴.

Analiza powyższych zagrożeń w kontekście konfliktu rosyjsko-ukraińskiego na Morzu Czarnym dostarcza istotnych lekcji dla NATO w zakresie bezpieczeństwa morskiego na Morzu Bałtyckim. Oto kluczowe wnioski:

1. elastyczność i mobilność – strategia wykorzystania małych, zwinnych jednostek przez Ukrainę podkreśla wagę operacyjnej elastyczności, co można odnieść do działań Rosji w zakresie rozbudowy systemów antydostępowych;
2. dominacja rakietowa i obrona powietrzna – użycie zaawansowanych systemów przeciw-rakietowych i pocisków manewrujących przez Rosję wskazuje na potrzebę wzmocnienia obrony powietrznej na Bałtyku;

⁵³ *Alliance Maritime Strategy*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm (30.01.2025).

⁵⁴ S. Horrell, *NATO's Maritime Strategy Is Badly Outdated*, <https://cepa.org/article/natos-maritime-strategy-is-badly-outdated/> (30.01.2025).

3. znaczenie infrastruktury morskiej – ataki na porty i terminale pokazują potrzebę zabezpieczenia infrastruktury krytycznej, co jest związane z zagrożeniem minowym i atakami rakietowymi;
4. znaczenie blokady morskiej – rosyjska blokada ukraińskich portów uwypukliła znaczenie szlaków morskich dla gospodarki i polityki. NATO musi być przygotowane na podobne zagrożenia blokadami;
5. świadomość sytuacyjna na morzu (MSA) – monitorowanie ruchów floty i sytuacji na morzu jest kluczowe, co jest odpowiedzią na napięcia w przestrzeni powietrznej i na szlakach morskich;
6. nowoczesne technologie i drony – sukces Ukrainy w wykorzystaniu dronów sugeruje, że NATO powinno inwestować w podobne technologie jako środki asymetryczne przeciw większym flotom;
7. koordynacja i współpraca międzynarodowa – konflikt uwidoczniał konieczność ścisłej współpracy państw członkowskich NATO, co jest kluczowe w kontekście wszystkich wymienionych zagrożeń.

Wnioski i lekcje płynące z obserwacji wojny na Morzu Czarnym dla Morza Bałtyckiego pokazują, że NATO musi przyjąć podejście, które uwzględnia zarówno kontrolę morza (sea control), jak i odmowę korzystania z morza (sea denial), z naciskiem na elastyczność, nowoczesne technologie oraz ścisłą współpracę międzynarodową, aby skutecznie zabezpieczyć swoje interesy. Odwołując się do myśli brytyjskiego teoretyka wojny morskiej Juliana Corbetta, który uważał, że bez względu na charakter wojny, jaką prowadzimy, czy będzie ona ograniczana lub nie, ciągłe i całkowite panowanie na morzu (kontrola komunikacji morskiej) jest warunkiem ostatecznego sukcesu⁵⁵. W wyniku kontroli przestrzeni morskiej możliwe jest zablokowanie portu przeciwnika, co Rosja osiągnęła na Morzu Czarnym. W rezultacie Ukraina została pozbawiona możliwości wykorzystania swojego potencjału ekonomicznego. To istotna lekcja dla NATO, podkreślająca znaczenie zapewnienia bezpieczeństwa kluczowym szlakom transportowym na Bałtyku oraz Cieśnin Duńskich, zarówno wojskowym, jak i handlowym. W tym kontekście kluczową sprawą dla Rosji i Floty Bałtyckiej byłoby sparaliżowanie żeglugi w cieśninach, Kanale Kilońskim oraz na Bałtyku⁵⁶. Reasumując, posiadanie przez NATO zdolności do wykonywania zadania kontroli morza lub odmowy korzystania z morza na Bałtyku oznaczałoby, że posiada siły konieczne do wykonywania zadania odstraszania na morzu. Należy jednak pamiętać, że, aby odstraszanie było skuteczne, należy oprócz odpowiednich sił morskich posiadać aktualną strategię morską, zawierającą dokładne i zdefiniowanie interesy, cele strategiczne oraz sposoby ich realizacji w obszarze bezpieczeństwa morskiego.

⁵⁵ A. Makowski, *Siły morskie współczesnego państwa*, Wydawnictwo Impuls Plus Consulting, Gdynia 2000, s. 168.

⁵⁶ A. Makowski, *Morze Bałtyckie – dwa możliwe scenariusze budowy bezpieczeństwa*, [w:] *Bałtyk w dziejach ludów Morza Bałtyckiego, Mare Integrans: Studia nad dziejami wybrzeży Morza Bałtyckiego*, red. M. Franz, Z. Pilarczyk, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020, s. 358.

PODSUMOWANIE

Wojna w Ukrainie uwypukliła znaczenie klasycznych strategii morskich w kontekście współczesnych konfliktów zbrojnych. Kluczowym elementem jest ustanowienie kontroli morza, co może być osiągnięte zarówno poprzez bezpośrednie starcia z flotą przeciwnika, jak i przez blokady uniemożliwiające wrogowi swobodne operowanie. Rosyjskie działania na Morzu Czarnym, takie jak blokada portów i użycie pocisków manewrujących, pokazują skuteczność klasycznych strategii morskich w osiąganiu celów politycznych. Z drugiej strony sukcesy strony ukraińskiej pokazały, że niewielka flota wojenna, posiadając ograniczone zasoby i możliwości, jest w stanie prowadzić obronę w sposób zdecydowany i efektywny.

Wnioski płynące z analizy wpływu wojny w Ukrainie na politykę bezpieczeństwa morską NATO w basenie Morza Bałtyckiego są wieloaspektowe i wskazują na konieczność adaptacji strategii Sojuszu do zmieniającego się otoczenia geopolitycznego. Przede wszystkim, konflikt w Ukrainie uwidocznił znaczenie elastyczności i nowoczesnych technologii w operacjach morskich, co skłania NATO do inwestowania w zaawansowane systemy bezzałogowe i technologie rozpoznawcze. Zdolność Ukrainy do zadawania strat Flocie Czarnomorskiej Rosji przy użyciu ograniczonych zasobów podkreśla, jak kluczowe jest posiadanie wysokiego poziomu świadomości sytuacyjnej i zdolności do szybkiej reakcji na zagrożenia.

Dla strategii obronnej NATO na Bałtyku wojna w Ukrainie wymaga rewizji dotychczasowych założeń i zacieśnienia współpracy międzynarodowej, szczególnie z nowymi członkami Sojuszu, Szwecją i Finlandią. Ich przystąpienie do NATO otwiera nowe możliwości dla stworzenia spójnego regionalnego systemu bezpieczeństwa, który obejmuje Morze Bałtyckie i sąsiednie akweny. W tym kontekście kluczowe będzie rozwinięcie zdolności do kontroli kluczowych szlaków morskich, takich jak Cieśniny Duńskie, co z kolei wymaga utrzymania stałej obecności wojskowej i gotowości do reagowania na potencjalne zagrożenia. Wzrost znaczenia bezpieczeństwa ekonomicznego w regionie Bałtyku, w kontekście sankcji i ograniczeń nałożonych na Rosję, podkreśla potrzebę ochrony infrastruktury krytycznej i zapewnienia ciągłości szlaków handlowych. W tym celu NATO musi skoncentrować się na ochronie morskiej infrastruktury energetycznej oraz na integracji działań w ramach bezpieczeństwa energetycznego państw członkowskich.

Podsumowując, NATO musi zaktualizować swoją strategię morską, aby uwzględniała ona nowe wyzwania i zagrożenia wynikające z agresywnych działań Rosji. Konieczne jest wzmocnienie odstraszania morskiego poprzez rozwój zdolności do kontroli morza oraz odmowy jego wykorzystania przez potencjalnych przeciwników. Sojusz powinien także zdefiniować swoje strategiczne interesy w regionie, aby skutecznie chronić zarówno wojskowe, jak i handlowe szlaki komunikacyjne. Tylko poprzez połączenie nowoczesnych technologii, współpracy międzynarodowej oraz precyzyjnie sformułowanej strategii morskiej, NATO będzie w stanie skutecznie zabezpieczyć swoje interesy i utrzymać stabilność w basenie Morza Bałtyckiego.

BIBLIOGRAFIA

- Alliance Maritime Strategy. 2025. W https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_75615.htm.
- Budzisz Marek. 2021. Wszystko jest wojną. Warszawa: Wydawnictwo Zona Zero.
- Cancian Mark. 2025. Ukraine's Victory at Sea. How Kyiv Subdued the Russian Fleet — and What It Will Need to Build on Naval Success. W <https://www.foreignaffairs.com/ukraine/ukraines-victory-sea>.
- Commander Task Force Baltic Established. 2024. W <https://mc.nato.int/media-centre/news/2024/Commander-Task-Force-Baltic-Established>.
- Combes Bill. 2022. Russia's War in Ukraine: The War at Sea. Tallinn: International Centre for Defence and Security.
- Cropsey Seth. 2022. „Naval Considerations in the Russo-Ukrainian War”. Naval War College Review 75(4): 18: 1-26.
- Delanoe Igor. 2019. Russia's Black Sea Fleet: Toward a Multiregional Force.. Washington: CNA National Security Analysis.
- Delanoe Igor. 2024. Russia's Black Sea Fleet in the “Special Military Operation” in Ukraine. Philadelphia: Foreign Policy Research Institute.
- Gac Miłosz. 2025. „Flota Bałtycka w polityce bezpieczeństwa morskiego Rosji: historia i współczesność”. Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego 18(2): 37-62.
- Gac Miłosz. 2022. Państwa nadbałtyckie w polityce bezpieczeństwa morskiego NATO. Warszawa: CeDeWu.
- Gac Miłosz. 2024. „Szwecja w polityce bezpieczeństwa NATO w regionie Morza Bałtyckiego”. Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego XVIII: 211-234.
- Gawęda Marcin. 2025. Rosyjskie bastiony A2/AD [ANALIZA]. W <https://www.defence24.pl/rosyjskie-bastiony-a2ad-analiza>.
- Gorgemans Benoit. 2023. Finland and Sweden Will Reinvigorate NATO's Navies. W <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2023/september/finland-and-sweden-willreinvigorate-natos-navies>.
- Horrell Steven. 2025. NATO's Maritime Strategy Is Badly Outdated. W <https://cepa.org/article/natos-maritime-strategy-is-badly-outdated/>.
- Legucka Agnieszka. 2021. „Rosyjskie żądania gwarancji bezpieczeństwa wobec USA i NATO”. Biuletyn PISM.
- Makowski Andrzej. 2000. Siły morskie współczesnego państwa. Gdynia: Wydawnictwo Impuls Plus Consulting.
- Makowski Andrzej. 2020. Morze Bałtyckie – dwa możliwe scenariusze budowy bezpieczeństwa. W Bałtyk w dziejach ludów Morza Bałtyckiego, 34-55. Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Makowski Andrzej. 2021. „Incydent w Cieśninie Kerczeńskiej 25 listopada 2018 roku a Konwencja o prawie morza”. Prawo Morskie XL: 41-56.
- Makowski A. 2024. „Specjalna operacja wojskowa na Morzu Czarnym w świetle Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza oraz Podręcznika z San Remo”. Prawo Morskie XLIV: 9-32.
- Mickiewicz Piotr. 2025. Bałtyk jako obszar występowania najpoważniejszych zagrożeń dla bezpieczeństwa energetycznego Polski. W <https://teologiapolityczna.pl/piotr->

- mickiewicz-baltyk-jako-obszar-wystepowania-najpowazniejszych-zagrozen-dla-bezpieczenstwa-energetycznego-polski-1.
- Mickiewicz Piotr. 2013. „Morze Bałtyckie w rosyjskiej polityce zagranicznej i strategii morskiej”. *Rocznik Integracji Europejskiej* (7): 339-365.
- Mickiewicz Piotr. 2022. *Morska Szachownica. Geopolityczne znaczenie akwenów morskich*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe FNCE.
- Mickiewicz Piotr. 2016. „Obszar czarnomorski i Morze Śródziemne w polityce Rosji”. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego* 10(1): 67-81.
- Monaghan Sean. 2022. The sword, the shield, and the hedgehog: strengthening deterrence in NATO's new strategic concept. W <https://warontherocks.com/2022/08/the-sword-the-shield-and-the-hedgehog-strengtheningdeterrence-in-natos-new-strategic-concept/>.
- Muczyński Rafał. 2024. Pociski CAMM na szwedzkie korwety Visby. W <https://milmag.pl/pociski-camm-na-szwedzkie-korwety-visby/>.
- NATO's maritime activities. 2025. W https://www.nato.int/cps/ru/natohq/topics_70759.htm?selectedLocale=en.
- Pączek Bartłomiej. 2019. „Strategia Marynarki Wojennej Ukrainy 2035. Próba analizy i oceny”. *Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego* XIII: 1-31.
- Piotrowski Maciej Andrzej, Szeligowski Daniel. 2025. Możliwości zabezpieczenia swobodnej żeglugi handlowej na Morzu Czarnym. W https://www.pism.pl/publikacje/mozliwosci-zabezpieczenia-swobodnej-zeglugi-handlowej-na-morzu-czarnym#_ftn4.
- Plokhyy Serhii. 2024. *Rosja Ukraina. Największe starcie XXI wieku*. Kraków: Znak Horyzont.
- Ryzhenko Andrii. 2021. „The Black Sea and the Baltic Sea: two seas, one security challenge”. *Ukraine Analytica* 1(23): 68-73.
- Rządowa propozycja budżetu na 2025 rok. 2024. W <https://www.polska-zbrojna.pl/home/articleshow/42310?t=Rzadowa-propozycja-budzetu-na-2025-rok>.
- Saab Signs Two Contracts for Next Generation Corvettes for Sweden. 2021. W <https://www.saab.com/newsroom/press-releases/2021/saab-signs-two-contracts-for-next-generation-corvettes-for-sweden>.
- Self-Propelled Howitzer K9 Thunder – from Research to Procurement Programme. 2025. W <https://maavoimat.fi/en/self-propelled-howitzer-k9-thunder>.
- Squadron 2020 replaces the vessels the Navy will decommission. 2020. W <https://puolustusvoimat.fi/en/squadron-2020>.
- Svenska Yle seurasi Suomenlahden tankkereita: Venäjä kuljettaa öljyä osittain merikelvotomilla aluksilla. 2024. W <https://yle.fi/a/74-20115105>.
- Wertheim Eric. 2022. Hamina Class: Finland's Modernized Missile Craft Enhance Baltic Defense. W <https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/october/hamina-class-finlands-modernized-missile-craft-enhance-baltic>.
- Wrzosek Marek. 2022. „Agresja na Ukrainę, czyli koncepcja rosyjskiej wojskowej operacji specjalnej”. *Przegląd Sił Zbrojnych* 5: 113-123.
- Zawadzki Wojciech. 2024. „Wybrane aspekty wojny na Morzu Czarnym”. *Morze, Statki i Okręty* 5-6(222): 6-20.
- Zarychta Stanisław. 2016. „Strategiczne znaczenie Morza Czarnego w kontekście bezpieczeństwa regionalnego i euroatlantyckiego”. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego* 10(1): 78: 54-66.